

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDAKİ YÖNETİCİLERİN KRİZ YÖNETİMİNDEKİ YETERLİLİKLERİNİN BELİRLENMESİ (ARTVİN İLİ ÖRNEĞİ) ¹

The Secondary School Administrators' Sufficiency During The Crises Management Process (Artvin Province Example)

Uzm. Mustafa Cüneyd SEPETÇİ ²

Cite As: Köleoğlu, N. (2021). "Potansiyel İşgücünde Olmayan Bireyler Neden İşgücüne Katılmaz?", International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies, (e-ISSN:2587-2168), Vol:7, Issue:36; pp:1311-1321

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim kurumu yöneticilerinin yönetim fonksiyonlarını yerine getirirken hangi krizlerle karşılaştıklarını, kriz yönetim bilgilerini, okulda ortaya çıkan krizleri hangi faktörlerin tetikleyeceğini, kriz yönetim süreci algılarının kişisel değişkenlere (cinsiyet, yaş, meslek ve yöneticilikteki kıdemi, hizmet içi eğitim vb.) göre nasıl değişiklikler gösterdiğini, yöneticilerin kriz yönetimi çalışmalarının neler olduğunu ve kriz yönetimi sürecinde kimlerden yardım alabileceklerini belirlemektir. Bu çalışmada betimsel modelinden yararlanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Kriz Yönetimi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2020-2021 eğitim öğretim yılı Artvin Merkez ve ilçelerindeki 32 ortaöğretim kurumu yöneticilerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 48 yöneticinin 38'i erkek, 10'u kadın, yine bu yöneticilerin 19'u müdür, 1'i müdür başyardımcısı ve 28'i müdür yardımcısıdır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 25.0 sürümü kullanılmıştır. Kriz yönetimi ölçeği uygulama sonuçlarına göre yöneticilerin kriz yönetimi sürecindeki yeterlilikleri öğretmenlikteki ve yöneticilikteki kıdem, yaş, okuldaki pozisyonu ve hizmet içi eğitimlerine katılımlarına bağlı olarak değiştiğini göstermesine rağmen, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Kriz, Kriz Yönetimi, Kriz Yönetimi Yeterlilikleri, Kriz Yönetimi Ölçeği, Ortaöğretim Kurumlarında Kriz

ABSTRACT

The aim of this research is to determine that what crises the secondary school administrators are facing while performing their management functions, their crises management knowledge, what factors will trigger crises that occur at school, how crises management process perceptions change according to personal variables (gender, age, occupation and seniority in management, in – service training, etc.), what the crises management activities of managers are and from whom they can help during the crises management process. Survey method was used in this descriptive study. "Crises Management Scale" was used as a data collection tool in the research. The population of the research consisted of 32 the secondary school administrators working in the central and districts of Artvin in 2020 – 2021 academic years. 38 of the 48 administrators who constitute the sample of the research are male and 10 are female, furthermore, 19 of these administrators are managers, 1 is the head assistant manager and 28 of them are assistant managers. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 25.0 version was used in the evaluation of data. According to the results of the crises management scale implementation, although administrators' sufficiency during the crises management process differs according to seniority in teaching and administration, age, position at school, their participation in in – service training, it is identified that this isn't big enough to make a statistically significant difference.

Key Words: Crises, Crises Management, Crises Management Sufficiency, Crises Management Scale, Crisis in Secondary education institutions

1. GİRİŞ

Kriz terimi genellikle, tehlike, tehdit, risk ve kaybın yanı sıra fırsat, yenilik, gelişme vb. dâhil olmak üzere yoksunluk veya pervasızlık nedeniyle günlük hayatta aniden ortaya çıkan stresli bir durumu belirtmek için kullanılır. Krize neden olan soruna nasıl tepki verdiklerine bağlı olarak kriz; insanların öğrenmesi, değişmesi ve olgunlaşması için bir dönüm noktası olabileceği gibi bir felaket de olabilir.

Örgütsel krizlerin en belirgin özellikleri, öngörülmesinin güç olması, acil müdahale gerektirmesi, örgütlerin amacına ve varlığına tehdit oluşturması, örgüt içindeki önleyici mekanizmanın yetersiz olması ve bunları aşmak için yeterli zamanın olmaması ve bu durumda örgütte gerginliğe yol açmasıdır (Can, 1997, s. 312). Yöneticiler genellikle krizle başa çıkmak için çok çalıştıklarına inanırlar. "Aslında krizle mücadele yönetimi yapıyoruz." ifadesinin arkasında yönetimde zaaf aramak gerekir. Başarılı kriz yönetimini olumsuz etkileyen tutumlar arasında "Bize bir şey olmaz, her sorunu biz çözebiliriz, biz her şeyle başa çıkabiliriz." gibi yanıltıcı ve ön yargılı kavramlar da yer almaktadır (Bozgeyik, 2004, s. 46).

¹ Bu çalışma yazar tarafından AÇÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesinin bir bölümünden derlenmiştir.

² Milli Eğitim Bakanlığı, Artvin/TÜRKİYE

Krizi en az kayıpla atlatabilmeniz için bazı konuları önceden düşünmek ve organizasyonun devamlılığını sağlayacak adımlar atmak önemlidir. Tutar (2004, s. 91), örgütleri yönetenlerin "Muhtemel krizlere karşı nasıl önlem almalıyız?", "Yönetici olarak krizlere tepkimiz ne olmalı?" ve "Nasıl stratejiler geliştirebiliriz?" sorularına cevap araması, örgütü krizlere karşı hazırlıklı olma durumunu iyileştirmeyi ve etkin kriz yönetimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Son yıllarda eğitim kurumlarında şiddet, saldırı, tecavüz, zorbalık, soygun, madde kullanımı, ölüm veya yaralanmalı kazalar, salgın hastalıklar, maddi/bedensel engellilik ve diğer olaylarla ilgili çok sayıda olay, medya organında karşımıza çıkmaktadır. Okullardaki krizinin boyutu ve bu krizlerin derecesi, eğitim sistemimizin çok önemli bir tehditlerle yüz yüze olduğunu göstermektedir.

Okul ve okul yönetiminin en önemli görevlerinden biri, öğrencileri okuldan veya yakındaki öğrencilerden gelen şiddet, saldırganlık, alkol, uyuşturucu ve cinsel tacizden korumak ve mümkün olan en yüksek yaşam standardını sağlamaktır. Okul güvenliği açısından çoğu öğrencinin korunmaya ihtiyacı vardır ancak okulda yaşanan krizlerden idarenin, öğretmenlerin ve diğer personelin de yeterince korunduğunu söylemek mümkün değildir (Dönmez, 2001, s. 64).

Bu çalışmada, ortaöğretim kurumlarında yaşanan krizlerde, yöneticilerin kriz yönetimi ile ilgili tutumlarının ve krizleri önleme/çözme yöntemlerinin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip gösterilmediğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kurumlarında yaşanan krizlere neden olan nedenler hakkındaki düşünceleri nelerdir?
2. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları cinsiyetlerine göre farklılık gösteriyor mu?
3. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları görev tanımlarına göre farklılık gösteriyor mu?
4. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları yaşlarına göre farklılık gösteriyor mu?
5. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları mesleki kıdemlerine göre farklılık gösteriyor mu?
6. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları yöneticilik kıdemlerine göre farklılık gösteriyor mu?
7. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları çalıştıkları okul türüne göre farklılık gösteriyor mu?
8. Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılıp katılmama durumuna göre farklılık gösteriyor mu?

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama aracı, evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve analizi başlıklarına yer verilmiştir:

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelinde olay, kişi veya nesnenin durumu ve varlığına göre araştırılan olay, kişi veya nesnenin tanımlanması, değişimin varlığı ve derecesi belirlenmeye çalışılır (Karasar, 1998, ss.77-81).

2.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmanın amacına erişebilmek için veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu" ve "Kriz Yönetim Ölçeği" (Sayın, 2008) kullanılmıştır.

Ölçek 72 madde ve 6 alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin alt faktörleri erken uyarı sinyali (9 soru), hazırlık ve önleme (10 soru), kriz anı (3 soru), hasarın yayılmasını önleme (9 soru), onarma ve toparlanma (6 soru) ve öğrenme (8 soru) faktörleridir. Alt faktörler için doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve uygun bulunmuştur. Ancak birden fazla faktöre uyan veya faktör yükü negatif olan maddeler ölçekten çıkarılmış ve 6 alt faktörde 45 madde incelenmiştir.

Ölçeğin hesaplanan KMO değeri .88 olarak saptanmıştır. 45 maddelik ölçeğin Cronbach Alpha değeri .85, açıkladığı varyans ise %35,47 değerindedir.

2.3. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim öğretim yılında Artvin Merkez ilçe ve diğer tüm ilçelerinde devlete bağlı ortaöğretim kurumlarında görevli okul müdürü ve müdür yardımcıları oluşturmaktadır. Genel Bilgi Formu ile elde edilen çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Bilgiler

Demografik Özellikler		f	%	Demografik Özellikler		f	%
Cinsiyet	Kadın	10	20.83	Görev	Müdür	19	39.58
	Erkek	38	79.17		Müdür yardımcısı	29	60.42
Yaş	40 yaş altı	17	35.42	Yöneticilikte Geçen Yıl Süresi	0-4 yıl arası	15	31.25
	40-49 yaş arası	22	45.83		5-9 yıl arası	15	31.25
	50 yaş ve üzeri	9	18.75		10-14 yıl arası	6	12.5
Mesleki Kıdem	0-9 yıl arası	13	27.08		15-19 yıl arası	6	12.5
	10 yıl ve üzeri	35	72.92		20 yıl ve üzeri	6	12.5
Hizmet İçi Eğitime Katılma Durumu	Hiç katılmadım	33	68.75	Görev Yapılan Okul Türü	Akademik Lise	21	43.75
	En az bir kez katıldım	15	31.25		Meslek Lisesi	27	56.25

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplama sürecinin hızlı olması amacıyla ölçek yönergesi dahil olmak üzere elektronik ortamda hazırlanmış, Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğünden ölçek uygulama izni istenmiş, ilgili resmi yazı tüm ortaöğretim kurumlarına iletilmiştir. Ayrıca Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğünün resmi iletişim kaynaklarında ankete erişilebilecek bağlantı uzantısı paylaşılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiş ve anlamlılık seviyesi .05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amacına uygun olarak ulaşılmaya çalışılan alt problemler için toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgulara yer verilecektir.

Çalışmanın birinci alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kurumlarında yaşanan krizlere neden olan nedenler hakkındaki düşünceleri nelerdir?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2. Ortaöğretim Kurumlarında Yaşanan Krizlerin Nedenlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Yaşanan Kriz Nedenleri	f	%
Doğal Afetler	1	7,14
Sistemden kaynaklanan sorunlar	1	7,14
Okul dışı çevre	2	14,29
Okul içindeki bireyler	10	71,43
Toplam	14	100

Tablo 2’den anlaşılacağı üzere, araştırma yapılan ortaöğretim kurumu yöneticilerinin 10’u (%71,43) okul içindeki bireyler, 2’si (%14,29) okul dışı çevre, 1’i (%7,14) doğal afetler, 1’i (%7,14) sistemden kaynaklanan sorunlar nedeniyle okullarında kriz yaşandığını belirtmiştir.

Çalışmanın ikinci alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları cinsiyetlerine göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Cinsiyete İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Cinsiyet	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	Kadın,	10	3.96	0.42	46	-1.01	0.32
	Erkek,	38	4.08	0.34			
Hazırlık ve Önleme	Kadın	10	4.28	0.44	46	0.18	0.86
	Erkek	38	4.25	0.49			
Kriz Anı	Kadın	10	3.43	0.45	46	0.10	0.92
	Erkek	38	3.41	0.62			
Hasarın Yayılmasını Önleme	Kadın	10	4.33	0.49	46	-1.07	0.29
	Erkek	38	4.50	0.42			

Onarma ve Toparlanma	Kadın	10	3.35	0.44	46	-0.56	0.57
	Erkek	38	3.44	0.43			
Öğrenme	Kadın	10	3.81	0.50	46	-0.88	0.38
	Erkek	38	3.94	0.38			
Toplam	Kadın	10	3.86	0.32	46	-0.71	0.47
	Erkek	38	3.84	0.29			

Tablo 3'e göre okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının cinsiyet değişkenine göre [$t = -0.71$; $p > .05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, cinsiyet değişkenine göre, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının uyarı sinyali toplama [$t = -1.01$; $p > .05$], hazırlık ve önleme [$t = 0.18$; $p > .05$], kriz anı [$t = 0.10$; $p > .05$], hasarın yayılmasını önleme [$t = -11.07$; $p > .05$], onarma ve toparlanma [$t = -0.56$; $p > .05$] ve öğrenme [$t = -0.88$; $p > .05$] alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda erkek yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.08$, $S = 0.34$) kadın yöneticilerden ($x = 3.96$, $S = 0.42$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hasarın yayılmasını önleme alt boyutunda da erkek yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.50$, $S = 0.42$) kadın yöneticilerden ($x = 4.33$, $S = 0.49$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, onarma ve toparlanma alt boyutunda da erkek yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları ($x = 3.44$, $S = 0.43$) kadın yöneticilerden ($x = 3.35$, $S = 0.44$) daha yüksektir. Öğrenme alt boyutunda da erkek yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 3.94$, $S = 0.38$) kadın yöneticilerden ($x = 3.81$, $S = 0.50$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, hazırlık ve önleme alt boyutunda ise kadın yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.28$, $S = 0.44$) erkek yöneticilerden ($x = 4.25$, $S = 0.49$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kriz anı alt boyutunda da benzer şekilde kadın yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 3.43$, $S = 0.45$) erkek yöneticilerden ($x = 3.41$, $S = 0.62$) yüksek olduğu görülmüştür. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin genelinden aldıkları ortalama puanlar incelendiğinde, kadın yöneticilerin ($x = 3.86$, $S = 0.32$) kriz yönetimi tutum puanlarının erkek yöneticilerden ($x = 3.84$, $S = 0.29$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak kadın ve erkek okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanları arasında fark olmasına rağmen, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü alt problemleri olan "Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları görev tanımlarına göre farklılık gösteriyor mu?" doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Görev Tanımlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Görev	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	Müdür	19	4.05	0.43	46	-0.17	0.87
	Müdür Yardımcısı	29	4.07	0.31			
Hazırlık ve Önleme	Müdür	19	4.24	0.47	46	-0.23	0.82
	Müdür Yardımcısı	29	4.23	0.49			
Kriz Anı	Müdür	19	3.37	0.60	46	-0.46	0.65
	Müdür Yardımcısı	29	3.45	0.58			
Hasarın Yayılmasını Önleme	Müdür	19	4.30	0.44	46	-2.23	0.03
	Müdür Yardımcısı	29	4.57	0.40			
Onarma ve Toparlanma	Müdür	19	3.52	0.52	46	1.26	0.21
	Müdür Yardımcısı	29	3.36	0.37			
Öğrenme	Müdür	19	3.91	0.41	46	0.00	0.99
	Müdür Yardımcısı	29	3.91	0.41			
Toplam	Müdür	19	3.90	0.34	46	-0.45	0.65
	Müdür Yardımcısı	29	3.94	0.26			

Tablo 4'e göre okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının görev değişkenine göre [$t = -0.45$; $p > .05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, görev değişkenine göre, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının uyarı sinyali toplama [$t = -0.17$; $p > .05$], hazırlık ve önleme [$t = -0.23$; $p > .05$], kriz anı [$t = -0.46$; $p > .05$], hasarın yayılmasını önleme [$t = -2.23$; $p > .05$], onarma ve toparlanma [$t = 1.26$; $p > .05$] alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak öğrenme alt faktöründe [$t = 0.00$; $p < .05$] anlamlı bir farklılık görülmüştür. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puan ortalamaları incelendiğinde, hazırlık ve önleme alt boyutunda da okul müdürlerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.24$, $S = 0.52$) okul müdür yardımcılarında ($x = 4.23$, $S = 0.49$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Onarma ve toparlanma alt boyutunda da okul müdürlerin kriz yönetimi tutum puanları ($x = 3.52$, $S = 0.52$) okul müdür yardımcılarında ($x = 3.36$, $S = 0.37$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, uyarı sinyali toplama alt boyutunda okul müdür yardımcılarının kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.07$, $S = 0.31$) okul müdürlerinden ($x = 4.05$, $S = 0.43$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hasarın yayılmasını önleme alt boyutunda da okul müdür

yardımcılarının kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.57$, $S=0.40$) okul müdürlerinden ($x=4.30$, $S=0.44$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kriz anı alt boyutunda da benzer şekilde okul müdür yardımcılarının kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=3.45$, $S=0.58$) okul müdürlerinden ($x=3.37$, $S=0.60$) yüksek olduğu görülmüştür. Farklı olarak öğrenme alt boyutunda da okul müdürlerin kriz yönetimi tutum puanları ($x=3.91$, $S=0.41$) ile okul müdür yardımcılarının puanlarının ($x=3.91$, $S=0.41$) aynı olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin genelinden aldıkları ortalama puanlar incelendiğinde, okul müdür yardımcılarının ($x=3.94$, $S=0.26$) kriz yönetimi tutum puanlarının okul müdürlerinden ($x=3.90$, $S=0.34$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak okul müdür ve kriz yönetimi tutum puanları arasında fark olmasına rağmen, bu farkın istatistiksel olarak öğrenme alt faktörü dışında anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın dördüncü alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları yaşlarına göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Yaşlarına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Yaş	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	30-39 yaş	17	4.00	0.38	2-45	0.33	0.72
	40-49 yaş	22	4.09	0.35			
	50-59 yaş	9	4.08	0.35			
Hazırlık ve Önleme	30-39 yaş	17	4.17	0.52	2-45	0.48	0.62
	40-49 yaş	22	4.27	0.39			
	50-59 yaş	9	4.36	0.59			
Kriz Anı	30-39 yaş	17	3.47	0.56	2-45	0.17	0.84
	40-49 yaş	22	3.36	0.48			
	50-59 yaş	9	3.44	0.84			
Hasarın Yayılmasını Önleme	30-39 yaş	17	4.56	0.45	2-45	0.79	0.45
	40-49 yaş	22	4.39	0.40			
	50-59 yaş	9	4.41	0.47			
Onarma ve Toparlanma	30-39 yaş	17	3.48	0.42	2-45	0.29	0.74
	40-49 yaş	22	3.37	0.46			
	50-59 yaş	9	3.42	0.40			
Öğrenme	30-39 yaş	17	3.95	0.45	2-45	0.13	0.87
	40-49 yaş	22	3.88	0.40			
	50-59 yaş	9	3.90	0.36			
Toplam	30-39 yaş	17	3.94	0.33	2-45	0.12	0.88
	40-49 yaş	22	3.89	0.25			
	50-59 yaş	9	3.94	0.36			

Tablo 5’de görüldüğü gibi, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir [$F= 0.12$; $p> 0.05$]. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür [$F= 0.33$; $p> 0.05$]. Benzer şekilde, okul yöneticilerinin hazırlık ve önleme [$F= 0.48$; $p> 0.05$], kriz anı [$F= 0.17$; $p> 0.05$], hasarın yayılmasını önleme [$F= 0.79$; $p> 0.05$], onarma ve toparlanma [$F= 0.29$; $p> 0.05$] ve öğrenme [$F= 0.13$; $p> 0.05$] alt boyutlarında da anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin alt boyutlarından ve ölçeğin genelinden aldıkları tutum puanları incelendiğinde, okul yöneticilerinin yaşlarına göre aldıkları puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın beşinci alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları mesleki kıdemlerine göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Mesleki Kıdemlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Mesleki Kıdem	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	1-10 yıl	13	3.99	0.42	46	-0.78	0.44
	10 ve üzeri	35	4.08	0.34			
Hazırlık ve Önleme	1-10 yıl	13	4.22	0.55	46	-0.36	0.72
	10 ve üzeri	35	4.27	0.46			
Kriz Anı	1-10 yıl	13	3.54	0.70	46	0.88	0.38
	10 ve üzeri	35	3.37	0.53			
Hasarın Yayılmasını Önleme	1-10 yıl	13	4.52	0.48	46	0.57	0.57
	10 ve üzeri	35	4.44	0.42			

Onarma ve Toparlanma	1-10 yıl	13	3.54	0.44	46	1.15	0.26
	10 ve üzeri	35	3.38	0.43			
Öğrenme	1-10 yıl	13	3.90	0.50	46	-0.11	0.92
	10 ve üzeri	35	3.92	0.37			
Toplam	1-10 yıl	13	3.95	0.38	46	0.42	0.67
	10 ve üzeri	35	3.91	0.27			

Tablo 6’da görüldüğü üzere okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre [$t = 0.42$; $p > .05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, mesleki kıdem değişkenine göre, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının uyarı sinyali toplama [$t = -0.78$; $p > .05$], hazırlık ve önleme [$t = -0.36$; $p > .05$], kriz anı [$t = 0.88$; $p > .05$], hasarın yayılmasını önleme [$t = 0.57$; $p > .05$], onarma ve toparlanma [$t = 1.15$; $p > .05$] ve öğrenme [$t = -0.11$; $p > .05$] alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.08$, $S = 0.34$) on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 3.99$, $S = 0.42$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hazırlık ve önleme alt boyutunda ise on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.27$, $S = 0.46$) boyutunda on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 4.22$, $S = 0.55$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrenme alt boyutunda da boyutunda on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 3.92$, $S = 0.37$) on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 3.90$, $S = 0.50$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, Kriz anı alt boyutunda da benzer şekilde olan on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 3.54$, $S = 0.70$) on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 3.37$, $S = 0.53$) yüksek olduğu görülmüştür. Hasarın yayılmasını önleme alt boyutunda da boyutunda on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x = 4.52$, $S = 0.48$) on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 4.44$, $S = 0.42$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Onarma ve toparlanma alt boyutunda da on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları ($x = 3.54$, $S = 0.44$) on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 3.38$, $S = 0.43$) daha olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin genelinden aldıkları ortalama puanlar incelendiğinde, on yıldan az mesleki kıdemi olan yöneticilerin ($x = 3.95$, $S = 0.38$) kriz yönetimi tutum puanlarının boyutunda on yıldan fazla mesleki kıdemi olan yöneticilerden ($x = 3.91$, $S = 0.27$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak mesleki kıdemin okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanları arasında fark olmasına rağmen, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın altıncı alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları yöneticilik kıdemlerine göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Yöneticilik Kıdemlerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Yöneticilik Kıdemi	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	0-4 yıl	15	4.08	0.32	4-43	0.46	0.76
	5-9 yıl	15	4.03	0.40			
	10-14 yıl	6	3.98	0.37			
	15-19 yıl	6	3.98	0.47			
	20 ve üzeri	6	4.22	0.27			
Hazırlık ve Önleme	0-4 yıl	15	4.27	0.46	4-43	0.30	0.87
	5-9 yıl	15	4.17	0.54			
	10-14 yıl	6	4.32	0.61			
	15-19 yıl	6	4.18	0.35			
	20 ve üzeri	4	4.40	0.45			
Kriz Anı	0-4 yıl	15	3.49	0.49	4-43	1.87	0.13
	5-9 yıl	15	3.40	0.52			
	10-14 yıl	6	3.50	0.86			
	15-19 yıl	6	2.89	0.62			
	20 ve üzeri	6	3.72	0.39			
Hasarın Yayılmasını Önleme	0-4 yıl	15	4.58	0.38	4-43	0.62	0.65
	5-9 yıl	15	4.44	0.47			
	10-14 yıl	6	4.40	0.54			
	15-19 yıl	6	4.26	0.38			
	20 ve üzeri	6	4.48	0.43			

Onarma ve Toparlanma	0-4 yıl	15	3.42	0.38	4-43	0.15	0.96
	5-9 yıl	15	3.46	0.39			
	10-14 yıl	6	3.30	0.54			
	15-19 yıl	6	3.38	0.61			
	20 ve üzeri	6	3.47	0.51			
Öğrenme	0-4 yıl	15	3.91	0.48	4-43	0.06	0.99
	5-9 yıl	15	3.95	0.33			
	10-14 yıl	6	3.88	0.44			
	15-19 yıl	6	3.90	0.58			
	20 ve üzeri	6	3.87	0.30			
Toplam	0-4 yıl	15	3.96	0.27	4-43	0.67	0.62
	5-9 yıl	15	3.90	0.29			
	10-14 yıl	6	3.89	0.43			
	15-19 yıl	6	3.76	0.36			
	20 ve üzeri	6	4.02	0.19			

Tablo 7’de görüldüğü gibi, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının yöneticilikteki kıdem değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirlenmiştir [$F= 0.67$; $p> 0.05$].

Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin alt boyutlarından aldıkları tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının yöneticilikteki kıdem değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür [$F= 0.46$; $p> 0.05$]. Benzer şekilde, okul yöneticilerinin hazırlık ve önleme [$F= 0.30$; $p> 0.05$], kriz anı [$F= 1.87$; $p> 0.05$], hasarın yayılmasını önleme [$F= 0.62$; $p> 0.05$], onarma ve toparlanma [$F= 0.15$; $p> 0.05$] ve öğrenme [$F= 0.06$; $p> 0.05$] alt boyutlarında da anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin alt boyutlarından ve ölçeğin genelinden aldıkları tutum puanları incelendiğinde, okul yöneticilerinin yöneticilikteki kıdemlerine göre aldıkları puan ortalamaları arasında fark olmasına rağmen, bu fark istatistiksel olarak anlamlı fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın yedinci alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları çalıştıkları okul türüne göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Çalıştıkları Okul Türüne İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Okul Türü	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	Akademik Lise	21	4.09	0.36	46	0.54	0.59
	Meslek Lisesi	27	4.03	0.37			
Hazırlık ve Önleme	Akademik Lise	21	4.30	0.54	46	0.62	0.54
	Meslek Lisesi	27	4.22	0.43			
Kriz Anı	Akademik Lise	21	3.44	0.59	46	0.29	0.77
	Meslek Lisesi	27	3.40	0.58			
Hasarın Yayılmasını Önleme	Akademik Lise	21	4.52	0.43	46	0.79	0.44
	Meslek Lisesi	27	4.42	0.44			
Onarma ve Toparlanma	Akademik Lise	21	3.38	0.44	46	-0.55	0.59
	Meslek Lisesi	27	3.45	0.44			
Öğrenme	Akademik Lise	21	3.98	0.39	46	1.11	0.27
	Meslek Lisesi	27	3.85	0.42			
Toplam	Akademik Lise	21	3.95	0.28	46	0.68	0.50
	Meslek Lisesi	27	3.90	0.31			

Tablo 8’e göre okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının okul türü değişkenine göre [$t=0.68$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, okul türü değişkenine göre, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının uyarı sinyali toplama [$t=0.54$; $p>.05$], hazırlık ve önleme [$t=0.62$; $p>.05$], kriz anı [$t=0.29$; $p>.05$], hasarın yayılmasını önleme [$t=0.79$; $p>.05$], onarma ve toparlanma [$t=-0.55$; $p>.05$] ve öğrenme [$t=1.11$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda akademik lise yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.09$, $S=0.36$) meslek lisesi yöneticilerinden ($x=4.03$, $S=0.37$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hazırlık ve önleme alt boyutunda da akademik lise yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.30$, $S=0.54$) meslek lisesi yöneticilerden ($x=4.22$, $S=0.43$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kriz anı alt boyutunda akademik lise yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=3.44$, $S=0.59$) meslek lisesi yöneticilerden ($x=3.40$, $S=0.58$) yüksek olduğu görülmüştür. Hasarın yayılmasını önleme alt boyutunda da akademik lise yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.52$, $S=0.43$) meslek lisesi yöneticilerden ($x=4.42$, $S=0.44$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrenme alt boyutunda da boyutunda akademik lise yöneticilerin kriz yönetimi tutum

puanlarının ($x=3.98$, $S=0.39$) meslek lisesi yöneticilerden ($x=3.85$, $S=0.42$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, Onarma ve toparlanma alt boyutunda da meslek lisesi yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları ($x=3.45$, $S=0.44$) akademik lise yöneticilerden ($x=3.38$, $S=0.44$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin genelinden aldıkları ortalama puanlar incelendiğinde, akademik lise yöneticilerin ($x=3.95$, $S=0.28$) kriz yönetimi tutum puanlarının meslek lisesi yöneticilerden ($x=3.90$, $S=0.31$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak okul türü değişkeninin okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanları arasında fark olmasına rağmen, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

Çalışmanın son alt problemleri olan “Ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerin kriz yönetimi tutum puanları kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılıp katılmama durumuna göre farklılık gösteriyor mu?” doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir:

Tablo 9. Okul Yöneticilerinin Kriz Yönetimi Puanlarının Çalıştıkları Kriz Yönetimine İle İlgili Hizmet İçi Eğitime Katılımına İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Alt boyutlar	Okul Türü	n	x	S	sd	t	p
Uyarı sinyali toplama	Katılmadım	33	4.12	0.32	46	1.96	0.06
	Katıldım	15	3.91	0.41			
Hazırlık ve Önleme	Katılmadım	33	4.23	0.48	46	-0.49	0.63
	Katıldım	15	4.30	0.49			
Kriz Anı	Katılmadım	33	3.42	0.63	46	0.13	0.90
	Katıldım	15	3.40	0.49			
Hasarın Yayılmasını Önleme	Katılmadım	33	4.57	0.42	46	2.79	0.01
	Katıldım	15	4.22	0.37			
Onarma ve Toparlanma	Katılmadım	33	3.42	0.45	46	0.10	0.92
	Katıldım	15	3.41	0.43			
Öğrenme	Katılmadım	33	3.91	0.40	46	0.07	0.95
	Katıldım	15	3.90	0.44			
Toplam	Katılmadım	33	3.94	0.31	46	0.96	0.34
	Katıldım	15	3.85	0.26			

Tablo 9’a göre okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılım durumu değişkenine göre [$t=0.96$; $p>.05$] anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, hizmet içi eğitime katılım durumuna göre, okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının uyarı sinyali toplama [$t=1.96$; $p>.05$], hazırlık ve önleme [$t=-0.49$; $p>.05$], kriz anı [$t=0.13$; $p>.05$], hasarın yayılmasını önleme [$t=2.79$; $p>.05$], onarma ve toparlanma [$t=0.10$; $p>.05$] ve öğrenme [$t=0.07$; $p>.05$] alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür. Okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puan ortalamaları incelendiğinde, uyarı sinyali toplama alt boyutunda kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.12$, $S=0.32$) hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=3.91$, $S=0.41$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kriz anı alt boyutunda da kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=3.42$, $S=0.63$) hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=3.40$, $S=0.49$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Hasarın yayılmasını önleme alt boyutunda da kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.57$, $S=0.42$) hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=4.22$, $S=0.37$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Onarma ve toparlanma alt boyutunda da kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=3.42$, $S=0.45$) hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=3.41$, $S=0.43$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrenme alt boyutunda da kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=3.91$, $S=0.40$) hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=3.90$, $S=0.44$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, Hazırlık ve önleme alt boyutunda ise kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılan yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanlarının ($x=4.30$, $S=0.49$) hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerden ($x=4.23$, $S=0.48$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Okul yöneticilerinin kriz yönetimi ölçeğinin genelinden aldıkları ortalama puanlara bakıldığında, kriz ve yönetimi konulu hizmet içi eğitime katılmayan yöneticilerin ($x=3.94$, $S=0.31$) kriz yönetimi tutum puanlarının boyutunda kriz yönetimi ile ilgili hizmet içi eğitime katılan yöneticilerden ($x=3.85$, $S=0.26$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak mesleki kıdemin okul yöneticilerinin kriz yönetimi tutum puanları arasında fark olmasına rağmen, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir fark yaratacak büyüklükte olmadığı belirlenmiştir.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada, ortaöğretim kurumlarında yaşanan krizlerde, yöneticilerin kriz yönetimi ile ilgili tutumlarının ve krizleri önleme/çözme yöntemlerinin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip gösterilmediğinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu amaca ulaşmak için Sayın (2008) tarafından geliştirilen “Kriz Yönetimi Ölçeği” kullanılmış ve veriler toplanıp analiz edilerek farklı bulgulara ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin sahip olduğu faktörler göz önünde bulundurularak şu sonuçlara erişilmiştir:

Okul yöneticilerinin erken uyarı sinyallerini toplama alt faktör ölçeğinde oluşan puanlar, ortaöğretim kurum yöneticilerinin görev, yaş, cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine; okulun türü, öğretmen sayısı, güvenlik personeli ve alarm sistemine bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Müdür yardımcıları ve erkek yöneticiler muhtemel krizin uyarı sinyallerini algılama durumuna göre, müdürler ve kadın yöneticilerden daha duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcılarının yaşı, yöneticilik ve mesleki kıdemi fazlaştıkça uyarı sinyallerini algılama becerileri de gelişmektedir.

Çelikten'in (2001) çalışmasında da okul yöneticilerinin kriz belirtilerini hissetmede yetersiz oldukları gözlemlenmiştir. Çelikten'in çalışmasında kimi okullarda bahçe duvarlarındaki dikenli tellerin ve demir parmaklıkların ve kırık, paslanmış ve öğrencileri kolayca yaralayabilecek durumda olması, yemekhane ve kantin personelinin sıhhi kurallara uymaması, okul tuvaletlerinin temizliğine yeterli özenin gösterilmemesi ve bu durumların birçok okul müdürü ve müdür yardımcısı tarafından bir kriz belirtisi gibi görülmemektedir.

Araştırma bulgularına göre, krizlerin yönetimi esnasında hazırlık ve önleme alt faktör ölçeğinden oluşan puanlar, ortaöğretim kurum yöneticilerinin görev, yaş, cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine ve okulun türüne göre farklılaşmaktadır. Müdürler ve kadın yöneticiler kriz yönetimi sürecinde hazırlık ve önleme çalışmalarında, müdür yardımcıları ve erkek yöneticilerden daha etkin oldukları tespit edilmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcılarının yaşı, yöneticilik ve mesleki kıdemi fazlaştıkça kriz yönetimi sürecinde hazırlık ve önleme çalışmalarında etkinlikleri de artmaktadır.

Kriz yönetimi sürecinin birinci adımı planlamadır. Okulları krize hazırlamanın ilk ve büyük adımıdır. Krizlerden başarıyla çıkmanın yolu teferruatlı bir krizleri yönetim planlamasından geçer. Araştırma sonuçları, krizlere hazırlık ve önleme etkinliklerinde okul müdür ve müdür yardımcılarının liderlik niteliklerinin, ekip çalışmalarına yatkınlıklarının, yönetime personelin katılmasını teşvik etmelerinin ve yetkilerini paylaşmalarının, personelle uyum içinde çalışarak belirlenen önemli faktörler olduğunu göstermiştir.

Araştırmada, tüm okullarda doğal afetlere müdahale için sivil savunma planlarının hazırlandığı ve ekiplerin oluşturulduğu belirlendi. Ancak ön görülemeyen bir nedenle oluşabilecek krizlere karşı kriz planları bulunan okul sayılarının çok az olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, kriz anı alt faktör ölçeğinden oluşan puanlar, ortaöğretim kurum yöneticilerinin görev, yaş, cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine; okulun türü, öğretmen sayısı, güvenlik personeli ve alarm sistemine bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Müdürler ve kadın yöneticiler kriz ânında, müdür yardımcıları ve erkek yöneticilerden daha olumlu tutumlara sahip oldukları tespit edilmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcılarının yaşı, yöneticilik ve meslekî kıdemi fazlaştıkça kriz yönetimi sürecinde kriz anı olumlu müdahale tutumlarını artmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, hasarların yayılmasını önleme alt faktör ölçeğinden aldıkları puanlar, okul müdür ve müdür yardımcılarının görev, yaş, cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine; okulun türü, öğretmen sayısı, güvenlik personeli ve alarm sistemine bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Müdür yardımcıları ve erkek yöneticiler hasarın yayılmasını önleme çalışmalarında, müdürler ve kadın yöneticilerden daha etkin oldukları tespit edilmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcılarının yaşı, yöneticilikteki ve mesleki kıdemi arttıkça hasarın yayılmasını önleme yönündeki etkinlikleri de azalmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre, kriz yönetimi sürecinde onarma ve toparlanma alt faktör ölçeğinden oluşan puanlar, ortaöğretim kurum yöneticilerinin görev, cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine; okulun türü, öğretmen sayısı, güvenlik personeli ve alarm sistemine bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Müdürler ve erkek yöneticiler kriz yönetimi sürecinde onarma ve toparlanma çalışmalarında, müdür yardımcıları ve kadın yöneticilerden daha etkin oldukları tespit edilmiştir.

Ayrıca okul yöneticilerinin yaşı, meslekî kıdeminin bir etkisi olmazken, yöneticilik kıdemi azaldıkça kriz yönetimi sürecinde onarma ve toparlanma çalışmalarında etkinliğinin arttığı görülmüştür.

Ortaöğretim kurumunda insanların ölümü veya yaralanmasıyla sonuçlanan bir durum sonrasında bazı öğretmen, öğrencilerin ve yardımcı personelin okulun kendileri için güvenli olmadığına inanarak okuldaki insanlarla uzaklaştıkları görülmektedir. Bakioğlu ve Savaş'ın (2001) çalışmalarında da yaşanan krizlerden sonra okuldaki insanların kendilerini güvende hissetmediği, okula olan ilgilerinin zayıfladığı ve okuldan ve şehirden ayrılmak istediklerini belirtmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, kriz yönetimi sürecinde öğrenme alt oluşan puanlar, ortaöğretim kurum yöneticilerinin cinsiyet, hizmet içi eğitim, mesleki ve yöneticilikteki kıdem değişkenine; okulun türü, öğretmen sayısı, güvenlik personeli ve alarm sistemine bulunup bulunmamasına göre farklılaşmaktadır. Görev ve yaş değişkenlerine göre bir farklılık tespit edilmemiştir. Erkek yöneticiler kriz yönetimi sürecinde öğrenme tutumlarında, kadın yöneticilerden daha etkin oldukları tespit edilmiştir. Okul müdür ve müdür yardımcılarının yöneticilikteki ve mesleki kıdemi fazlalaştıkça kriz yönetimi sürecinde öğrenme çalışmalarında etkinlikleri de artmaktadır.

Yöneticilerin geçmiş krizlerden edindikleri deneyimlerin onları bu tür olayların tekrar yaşanmaması için harekete geçme konusunda teşvik edici etkisi ve etraflarında olup bitenlere karşı daha duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır. Aydemir ve Demirci (2005) yapmış oldukları araştırmalarında, önceden meydana gelen krizlerin sonradan oluşabilecek kriz ihtimallerine karşı daha hazırlıklı olmalarına, eksiklerini tespit etmelerine ve iyileştirmelerine olanak sağladığı ve bu nedenle yaşanan krizlerin eğitici olduğu anlaşılmıştır.

5. ÖNERİLER

Ortaöğretim kurumlarında yaşanan krizlerin öncelikle okulu yönetenler aracılığı ile çözümlenmesi gerektiğinden, bu çalışmada müdür ve müdür yardımcılarının krizleri yönetme beceri, yeterlilik ve tutumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki önerilerin yapılması uygun görülmüştür.

1. Ortaöğretim kurum yöneticileri, genel olarak insan haklarını, özelde ise kamu görevlilerinin ve çocuk haklarını öne çıkaran bir yönetimi öncelermelidir. Personel ve öğrencilerin onların kişisel hak ve menfaatlerine zarar verecek krizlere karşı dikkatli olmalıdır.
2. Kriz yönetimi konusunda yapılan çalışmaların başarılı olabilmesi için eğitim kurumlarında ortaya çıkabilecek krizler belirlenmeli ve yöneticilerin krizi yönetme becerilerini geliştirmek için hizmet içi eğitim çalışmaları yapılmalıdır.
3. Kriz yönetiminin temel amacı hiç kriz yaşanmamasından çok, oluşabilecek krizlerin en az hasarla atlatılması için gerekli çalışmaları planlanmasıdır.
4. Ortaöğretim kurumlarının fiziksel ve donanımsal yetersizlikleri nedeniyle oluşabilecek krizler için, üst yöneticiler önlem almalı, okullara maddi kaynak sağlanarak okullar arasında fırsat eşitliği sağlanmalıdır.
5. Ortaöğretim kurum yöneticilerinin sınırlı yetkileri, kriz yönetimi çalışmalarında karar vermenin ve uygulamanın önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu nedenle yöneticilerin görev alan ve yetkileri artırılmalıdır.
6. Ortaöğretim kurumları, yıllık çalışma programlarında gelişimsel ve durumsal etmenler nedeniyle oluşan krizlere ilişkin kriz yönetimi çalışmalarına yer vermelidir.
7. Her okulun kendine has özellikleri (il, ilçe, mahalle, fiziki mekân ve konumu okul türü, öğrenci profili, personel yeterliliği gibi) olduğundan, krize etkin bir şekilde müdahale edebilmek için kendine özgü kriz tanımlarının olması gerekir. Ayrıca krizle mücadele için alınması gereken somut önlemleri, krizde ne yapılması gerektiğini ve krizin nasıl önleneceğini gösteren stratejileri içeren planlar yapılmalıdır.
8. İl, ilçe ve okullarda kriz yönetim ekipleri oluşturulmalı ve bu ekiplerin sadece okullardaki krizlerde değil, kriz öncesindeki önleme faaliyetlerinde okul yöneticilere yardımcı olunmalıdır.
9. Yaşanan krizlerin sonrasında kazanılan tecrübeler önemlidir; fakat herhangi bir krizi yönetmek için sadece deneyimlerden yararlanmak sorunu çözmez. Deneyim ile birlikte yaşanan krizlerin okuldaki etkilerini de göz önünde bulundurarak yapılan kriz plan ve stratejilerini devamlı geliştirmek ve

güncellemek gerekir. Bu sayede gelecekteki krizlere daha iyi hazırlanmak için olanak sağlayacaktır.” dedi. Adams ve Kritsonis'in (2006, s.2) plan hazırlamayı “iyi yapılmış planların hiçbir zaman tamamlanamazlar” şeklinde ifade etmiştir.

KAYNAKÇA

Aydemir, M., & Demirci, M. K. (2005). Son dönemlerde yaşanan krizlerin işletmeler üzerindeki olumlu etkilerinin analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 65-81.

Bakioğlu, A. & Savaş, C. (2001). Okulda Depremin Neden Olduğu Krizin Yönetimi . *Öneri Dergisi* , 4 (15) , 25-30 . DOI: 10.14783/maruoneri.735484

Bozgeyik, A. (2004). *Krizleri fırsata dönüştürmek*. İstanbul: Hayat Yayıncılık.

Can, H. (1997). *Organizasyon ve yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çelikten, M. (2001). *Okul yöneticilerinin problem çözme becerileri. Kuram ve.*

Dönmez, B. (2001). *Okul güvenliği sorunu ve okul yöneticisini rolü. Kuram ve.*

Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemi* (8. baskı). Ankara: Nobel Yayın.

Sayın, N. (2008). Ortaöğretim kurumlarında kriz yönetimi stratejisinin incelenmesi (İstanbul il örneği), Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tutar, H. (2004). *Kriz ve stres yönetimi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.